

Zaxarli va dorivor o‘simliklar

Shokirova Mohizodabegim

“Aniq va tabiiy fanlar” fakulteti

“Biologiya” yo‘nalishi

1-bosqich 103-guruh talabasi

Annotatsiya: Ko‘p yillar davomida dorivor o‘simliklar va o‘simlik terapiyasi turli jamiyatlarda turli kasalliklarni davolash uchun keng qo‘llanilgan. Ba’zi dorivor o‘simliklarning terapevtik ta’siridan tashqari, odamlarda, ayniqsa bolalar va qariyalarda kuchli toksik ta’sir ko‘rsatadi. Tabiiy mahsulotlarning xavfsiz ekanligi haqidagi keng tarqalgan e’tiqodlarga qaramay, ularning zaharliligi haqida bir necha xabarlar mavjud. Olalar va ayniqsa, yangi tug‘ilgan chaqaloqlarda o‘tkir zaharlanishning ahamiyati kattaroq, chunki ularning ovqat hazm qilish va immunitet tizimi to‘liq rivojlanmagan.

Kalit so‘zlar: O‘simlik tibbiyoti, dorivor o‘simlik, pediatriya, zaharlanish, toksikologiya.

Poisonous and medicinal plants

Annotation: For many years, medicinal plants and herbal therapy have been widely used in different societies to treat various diseases. In addition to the therapeutic effect of some medicinal plants, it has a strong toxic effect in humans, especially in children and the elderly. Despite widespread beliefs that natural products are safe, there are several reports of their toxicity. The importance of acute poisoning in Olas and especially neonates is greater because their digestive and immune systems are not fully developed.

Keywords: herbal medicine, medicinal plant, Pediatrics, poisoning, toxicology.

Ядовитые и лекарственные растения

Аннотация: в течение многих лет лекарственные растения и лечебные травы широко использовались в разных обществах для лечения различных заболеваний. Помимо лечебного действия, некоторые лекарственные растения обладают сильным токсическим действием на человека, особенно на детей и пожилых людей. Несмотря на распространенное мнение, что натуральные продукты безопасны, есть несколько сообщений об их токсичности. острое

отравление имеет большее значение для ПА, особенно у новорожденных, поскольку их пищеварительная и иммунная системы не полностью развиты.

Ключевые слова: фитотерапия, фитотерапия, Педиатрия, отравления, Токсикология.

Kasalliklarning oldini olish va davolash nuqtai nazaridan dorivor rejalar tibbiyotda alohida ahamiyatga ega.[1] Bu o‘simliklarning tibbiyotdagi ahamiyatini inobatga olib, keyingi yillarda dorivor o‘simliklarning faol mahsulotlarini ajratib olish va tavsiflash bo‘yicha keng ko‘lamli tadqiqotlar olib borildi.[2] Bu o‘simliklarning isbotlangan foydali ta‘siri, arzon va arzonligi hamda atrof-muhitga mosligi dorivor o‘simliklardan foydalanishning eng muhim sabablari hisoblanadi.[3 , 4] Tadqiqotlar natijalari shuni ko‘rsatdiki, dorivor o‘simliklarning ba‘zi faol moddalari og‘riq uchun foydalidir. [5] Topilmalar shuningdek, ba‘zi dorivor o‘tlar in vitroda antioksidant va yallig‘lanishga qarshi ta‘sirga ega ekanligini ko‘rsatdi .[6, 7] Bundan tashqari, ba‘zi dorivor o‘simliklar turli xil terapevtik maqsadlarda keng qo‘llaniladi, jumladan, oshqozon-ichak trakti va ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarini davolashda mikroblar bilan ifloslanish.[8] Shu munosabat bilan, *Cassia siamea* , *Flueggea virosa* , *Terminalia bellirica* kabi turli mahalliy dorivor o‘simliklar. , va *Terminalia chebula* turli jamoalarda bezgak va oshqozon-ichak kasalliklari kabi ayrim kasalliklarni davolashda yoki chaqaloqlar va bolalarda dori sifatida ishlatiladi. turli kasalliklarni davolash uchun dori.[10] Hozirgi kunda, hatto rivojlangan mamlakatlarda ham tabiiy dori vositalaridan foydalanish keng tarqalgan va bu o‘simlik mahsulotlari Kanadadagi pediatriya muassasalarining 18% va boshqa jamoalarning 94 foizida faqat bolalardagi turli kasalliklarni davolash uchun muntazam ravishda qo‘llaniladi. Bu . Hozirda butun dunyo bo‘ylab 20 000 ga yaqin o‘simlik mahsulotlari sotilishi ko‘rsatilgan va dorivor o‘simliklarning yillik savdo aylanmasi faqat Qo‘shma Shtatlarda taxminan 4 milliard dollarni tashkil qiladi. Boshqa tomondan, bolalar har bir materialni yutish bilan bog‘liq xavflarni bilishmaydi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, zaharli o‘simliklardan o‘limning umumiy soni kam bo‘lsa-da, ular kasallanish va o‘limning muhim sababi sifatida qaraladi. Boshqa tomondan, ba‘zi dorivor o‘tlarning toksikologik ma‘lumotlari va antidot terapiyasi mavjud emasligi sababli, o‘simliklarning toksikligi ko‘proq e‘tiborga loyiqdir. Dorivor o‘simliklarning odamlarga, ayniqsa, sezgir yosh guruhlariga toksikologik ta‘siri haqida katta xavotirlar mavjud.

Dorivor o‘simliklar insonga qadim zamonlardan beri ma’lum. Insoniyatning paydo bo‘lishida ham odamlarning ajdodlari qutulish mumkin bo‘lgan, dorivor va zaharli o‘simliklarni tan olishgan. O‘simliklarning xususiyatlari haqida ma’lumot to‘planishi bilan odamlar dorivor o‘simliklardan foydalana boshladilar. Hozirgi vaqtda eng xilma-xil dorilar orasida 1/3 qismi dorivor o‘simliklardan olinadi. Tibbiy amaliyot uchun kimyoviy sintez va o‘simlik preparatlari asosida olingan ikkala dori ham bir xil darajada muhimdir. Dorivor o‘simlik xom ashyosi to‘g‘ri quritilgan, kamdan-kam hollarda yangi hosil qilingan dorivor o‘simliklar (yoki uning qismlari) dorivor mahsulotni tayyorlash uchun ishlatiladi.

Birinchidan, bunday dorivor o‘simliklar madaniyatga kiritildi, ularni tabiiy yashash joylarida yig‘ish negadir qiyin yoki imkonsiz edi. O‘simliklarning zaharliligi ulardagi kimyoviy moddalarning tarkibiga bog‘liq, ko‘pincha ularda alkaloidlar, glikozidlar, organik kislotalar mavjud. Bu moddalar va shunga mos ravishda ularni o‘z ichiga olgan o‘simliklar inson organlariga turli xil ta’sir ko‘rsatadi. Glikozidlarning katta guruhi, alkaloidlar yurak, o‘pka, jigarga aniq ta’sir ko‘rsatadi. Bunday moddalarni o‘z ichiga olgan o‘simliklar yurak kasalliklari, nafas olish depressiyasi, gallyutsinatsiyalar va ba’zan o‘limga olib keladi.

Bolalarda o‘simliklar, intoksikatsiya turlari va o‘simliklardan zaharlanishning klinik ko‘rinishlari

References	Plant name (common name)	Number of reports (n=127)	Number of patients (n=1453)	Poisoning	Symptoms
[32-34]	<i>Abrus precatorius</i> (jequirity bean)	3	3	Cholinergic toxicity	Abdominal pain, diarrhea, vomiting
[35]	<i>Vaccinium</i> and <i>Colocasia</i> species (wild berries)	1	32	Fatal toxicity	Deaths, ND
[36]	<i>Narcissus tazetta</i> (cream narcissus)	1	10	Cholinergic toxicity	Nausea, severe vomiting, diarrhea, dermatitis
[37]	<i>Camellia sinensis</i> (green tea)	1	1	Liver failure	Jaundice
[38]	<i>Albizia julibrissin</i>	3	10	CNS toxicity	Decreased level of consciousness
[38-48]	<i>Cannabis</i>	11	132	CNS toxicity	Coma, hypotonia, mydriasis and seizure
[38,49-51]	<i>Nerium oleander</i>	4	16	Cardiac toxicity	Tachycardia, vomiting
[52-55]	<i>Atropa belladonna</i> (deadly nightshade)	4	52	Anticholinergic toxic syndrome	Dry mouth, confusion, incoherent speech, visual disturbances, hearing and visual hallucinations
[56]	<i>Gaultheria</i> species	1	1	Salicylate toxicity	Vomiting, tonic-clonic seizures
[17]	<i>Juniperus oxycedrus</i> (juniper tar or cade oil)	1	1	Renal failure and hepatotoxicity	Convulsions, collapses, hypotension, hypothermia, tachypnea, tachycardia
[29]	<i>Salvia officinalis</i> (sage oil or apple oil)	1	2	Epileptogenic	Tonic-clonic seizures
[57-60]	<i>Jatropha curcas</i> (ratanjot or jungli erandi)	4	102	Cholinergic toxicity	Abdominal pain, diarrhea, vomiting
[61-67]	<i>Prunus</i> species (apricot seeds)	7	72	Cyanide intoxication	Hyperglycemia, coma, hypotension, metabolic acidosis, convulsions
[25]	<i>Lavandula angustifolia</i>	1	1	CNS toxicity	Depression and confused state
[26,68-70]	<i>Karwinskia humboldtiana</i> (buckthorn, coyotillo, or tullidora)	4	21	Neurotoxicity	Flaccid, symmetric, progressive, ascending palsy, bulbar palsy and death
[71]	<i>Retama raetam</i> (white weeping broom)	1	1	Respiratory failure	CNS depression
[72]	<i>Ficus insipida</i>	1	20	Cerebral edema	Vomiting, nausea, psychomotor excitation, unconsciousness, convulsions, death
[30,73-77]	<i>Ricinus communis</i> (castor bean)	6	14	Hepatotoxicity	Vomiting
[78-81]	<i>Callilepis laureola</i> (impila)	4	230	Atractyloside poisoning, hepatotoxicity	Abdominal pain, semi-coma, restlessness, vomiting, diarrhea, fatal liver necrosis, death
[82-92]	Eucalyptus oil	11	264	CNS toxicity	Slurred speech, ataxia and muscle weakness
[93-129]	<i>Datura stramonium</i> (jimson weed or thorn apple)	37	360	Anticholinergic toxicity	Mydriasis, tachycardia, agitation, disorientation, delirium, hallucinations, restlessness
[27,130]	Cinnamon oil	2	33	Gastrointestinal and dermatotoxicity	Rush or sensation of warmth, facial flushing, oral burning, nausea or abdominal pain
[131-138]	<i>Digitalis purpurea</i> (foxglove plants leaves)	8	8	Digitalis poisoning and cardiotoxicity	Dehydration, arrhythmia, vomiting, bradycardia
[28,139-147]	<i>Azadirachta indica</i> (margosa oil, neem oil)	10	67	CNS and hematotoxicity	Vomiting, drowsiness, metabolic acidosis, polymorphonuclear leukocytosis, anemia, and encephalopathy

ND=Not described; CNS=Central nervous system

Zaharli o‘simliklarda ko‘pincha organik kislotalar mavjud: gidrosiyalik, oksalat, filixik va boshqalar. Kichik dozalarda toksik moddalar terapevtik ta’sirga ega va bu moddalarni o‘z ichiga olgan turlar ham dorivor o‘simliklardir. Shuning uchun dorivor o‘simliklardan foydalanish ehtiyotkorlik va mutaxassislarning majburiy tavsiyalarini talab qiladi.

Ko‘pgina o‘simliklar orasida zaharli o‘simliklar tez-tez

uchraydi, ulardan foydalanish halokatli bo‘lishi mumkin. Guldastalar va dorivor o‘tlarni yig‘ishda sizga kam ma‘lum bo‘lgan o‘simliklarni yirtmaslik kerak. Zaharlanishga olib kelishi mumkin bo‘lgan eng keng tarqalgan dorivor o‘simliklarni ko‘rib chiqing:

Qora go‘sh - odatda begona o‘tlar bo‘lgan joylarda, yo‘l chetlarida, ariqlar bo‘yida o‘sadi. Odatda ta‘mi yoqimli va ha‘sha‘ urug‘iga o‘xshash urug‘lar bilan zaharlanadi.

Milestone zaharli - ayniqsa zaharli o‘simlik, daryolar bo‘yida, ariqlar bo‘ylab, botqoqlar yaqinida va hatto suvda o‘sadi. Zaharlanish rizomlardan kelib chiqadi.

Bo‘ri boshi - yorqin qizil rangli mevalarga ega buta. Bular odatda bolalarni o‘ziga jalb qiladi. Faqat rezavorlar zaharli emas, balki o‘simlik bilan aloqa qilganda chiqariladigan sharbati bilan qobig‘i ham pufakchalar va davolanmaydigan yaralar shaklida terining tirnash xususiyati keltirib chiqaradi.

Qarg‘a ko‘zi juda esda qolarli o‘rmon o‘simlikidir, baland poyada to‘rtta keng barg bir-biriga bog‘langan va ichida bitta gul bor, keyin qora rezavorga aylanadi. Qarg‘aning ko‘zi juda zaharli, ayniqsa rezavorlar va ildizpoyalari.

Vodiy zambaklar ham zaharli hisoblanadi, ayniqsa uning apelsin mevalari.

Sosnovskiyning cho‘chqa o‘ti ikki metrga yetadigan ulkan ko‘p yillik o‘simlikdir. Unga teginish kuchli kuyishni va keyinchalik qoraygan, uzoq davom etadigan dog‘larni va‘da qiladi. Sharbatning ta‘siri quyosh nuri ta‘sirida namoyon bo‘ladi, bulutli ob-havoda lezyon kuzatilmasligi mumkin.

Zaharli dorivor o‘simliklarga shuningdek: dog‘li qandolat, akonit, digitalis, qoraqo‘tir, murver, tungi o‘simta, oddiy asal, oq ökse o‘ti kiradi.

Barcha xavfsizlik choralarini ko‘rish va bu o‘simliklarga juda ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo‘lish kerak.

Zaharli o‘simliklar bilan zaharlanish belgilari:

- qorin bo‘ylab og‘riqli spazmlar;
- ko‘ngil aynishi;
- chidamsiz qusish;
- tez-tez bo‘shashgan axlat (diareya).

Zaharlanish uchun birinchi yordam:

- oshqozonni yuving - bemorga ketma-ket 5-6 stakan suv (afzal soda bilan) yoki kaliy permanganatning zaif (och pushti) eritmasini iching. Keyin, barmoqlaringizni yoki qoshiqni tilning ildiziga bosib, qusishni keltirib chiqaring. Ushbu protsedura 3-5 marta takrorlanishi kerak;
- bemorni yotqizish va uni iliq o‘rash;

- doimiy ravishda unga iliq ichimlik bering, kuchli zaiflik bo‘lsa - kuchli choy;

Xulosa qilib aytganda, dorivor o‘simliklar va o‘simlik preparatlari ayrim kasalliklarni davolashda potentsial foyda keltirishi mumkin bo‘lsa-da, ular sezgir yosh guruhidagi bolalarda o‘tkir zaharlanishni, shu jumladan markaziy asab tizimining buzilishi va gepatotoksisiteni keltirib chiqarishi mumkin. Bundan tashqari, topilmalar shuni ko‘rsatdiki, zaharli o‘simliklarning bir martalik dozasi o‘tkir zaharlanishga olib kelishi mumkinligi sababli, tibbiyot mutaxassislari va ota-onalar ushbu toksik ta’sirlardan xabardor bo‘lishlari va o‘z-o‘zidan davolanishning yon ta’sirini uning mumkin bo‘lgan foydalari bilan solishtirishlari kerak. Bundan tashqari, har bir mamlakatda ota-onalar va tibbiyot xodimlari uchun qulay bo‘lgan dorivor o‘simliklarning kutubxonasi va zaharli profillarini o‘z ichiga olgan mahalliy ma’lumotlar bazasini yaratish taklif etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

- 1.Xolmatov H.X., Habibov Z. H., Farmakognoziya [Darslik], T., 1967;
- 2.Nabiyev M, Shifobaxsh giyoxlar, T., 1980;
- 3.Hojimatov Q., Olloyorov M. , O‘zbekistonning shifobaxsh usimliklari va ularni muhofaza qilish, T., 1988;
- 4.Xoliqov K., O‘zbekiston janubidagi dorivor o‘simliklar, T., 1992;
- 5.Hojimatov Q.H., Yo‘ldoshev K.Y., Shogulomov U.Sh., Hojimatov O.Q., Shifobaxsh giyoxlar dardlarga malham (Fitoterapiya), T.,